

Εγχειρίδιο Εκπαιδευτικού

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: «ΜΕΛΙ ΩΣ ΝΟΜΙΣΜΑ: ΜΟΡΦΕΣ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ»

Διάρκεια 45- 60 λεπτά

1. Εισαγωγή

Η Ενότητα 1 «Μέλι ως Νόμισμα: Μορφές Χρημάτων και Συναλλαγές» εισάγει τα παιδιά στον κόσμο του χρήματος μέσα από μία ρεαλιστική και εμπνευσμένη αναλογία: την κοινωνία των μελισσών.

Οι μαθητές παρατηρούν πώς το μέλι αποκτά νόημα ως αντάλλαγμα για εργασία, ως αποθεματικό, αλλά και ως κοινός πόρος που ρυθμίζει τις συναλλαγές και την ισορροπία της κυψέλης.

Όπως το μέλι στην κυψέλη δεν παράγεται χωρίς κόπο, έτσι και το χρήμα στον ανθρώπινο κόσμο αποκτά αξία μόνο όταν αντιστοιχεί σε προσφορά, συνεργασία και χρηστή διαχείριση.

Οι μαθητές συνδέουν το χρήμα με την έννοια της αξίας, της ανταλλαγής, της εργασίας και της κοινωνικής ισορροπίας. Παράλληλα, γνωρίζουν τις **πολλαπλές μορφές χρημάτων** – από τα εμπράγματα και μεταλλικά έως τα ψηφιακά και τα κρυπτονομίσματα.

Η ενότητα ενισχύει την οικονομική ευφυΐα των παιδιών καθώς τους μαθαίνει **τι είναι χρήμα, πώς εξελίχθηκε, πώς αποκτά αξία μέσα από τη συνεργασία και πώς λειτουργεί ως θεμέλιο της κοινωνικής συνύπαρξης.**

2. Μαθησιακοί Στόχοι

Οι μαθητές:

1. **Κατανοούν τι είναι το χρήμα και ποια είναι η βασική του λειτουργία ως μέσο συναλλαγής.**
Εισάγονται στην έννοια της «ανταλλακτικής αξίας» και στον ρόλο του χρήματος ως κοινωνικού συμβολαίου.
2. **Αναγνωρίζουν τις διάφορες μορφές χρήματος, φυσικές και ψηφιακές, και κατανοούν τη διαχρονική τους εξέλιξη.**
Καλλιεργούν την κατανόηση της τεχνολογικής προσαρμογής και της αλλαγής στις οικονομικές πρακτικές.
3. **Βιώνουν μέσα από παιχνίδι ρόλων την έννοια της δίκαιης συναλλαγής και της εργασίας ως πηγής αξίας.**
Αναπτύσσουν δεξιότητες κοινωνικής αλληλεπίδρασης, διαπραγμάτευσης και προσωπικής ευθύνης.
4. **Συσχετίζουν την οικονομική συμπεριφορά των μελισσών με βασικές αρχές της οικονομικής λειτουργίας (προσφορά, ζήτηση, ανταμοιβή, ισοτιμία).**
Ενισχύουν τη μεταγνωστική τους ικανότητα να εντοπίζουν οικονομικές έννοιες στην καθημερινή ζωή.

3. Περιγραφή Μαθήματος

Το μάθημα συνήθως διαρκεί από 45 έως 60 λεπτά και κατανέμεται ως κάτωθι:

- **Προ-αξιολόγηση μαθητών / Συζήτηση:** 5 λεπτά.
- **Θεωρία / Αφήγηση Εκπαιδευτικού:** 20 λεπτά.
- **Παιχνίδια ρόλων / Δραστηριότητες:** 15 λεπτά.
- **Σύνοψη και Ανασκόπηση:** 10 λεπτά.
- **Αξιολόγηση μαθητών:** 5 λεπτά.

Υλικό Μαθήματος / Εκτυπώσεις

Το υλικό τού μαθήματος βρίσκεται στο *συνημμένο παράρτημα* και περιλαμβάνει:

- **Κάρτες Δράσης με Ρόλους:** Περιέχουν περιγραφές ρόλων, με τις εργασίες που κάνουν οι μέλισσες μέσα στην κυψέλη, όπως:
 - «Καθαρισμός κελιών»,
 - «Φροντίδα νεογνών»,
 - «Φρούρηση κυψέλης»,
 - «Συλλογή Νέκταρος»,
 - «Αερισμός κυψέλης»,
 - «Κτίσιμο νέων κελιών»,
 - «Ταμίας» (συνολικά 7 τύποι).

Για κάθε εργασία υπάρχει και συμφωνημένη αμοιβή.

- **«Μελένια Νομίσματα»:** Χάρτινα (αν είναι δυνατόν η εκτύπωση να γίνει σε χαρτόνι) σύμφωνα με το υπόδειγμα ή κίτρινες μάρκες.
- **Πίνακας Παρακολούθησης Πόρων:** (σε χαρτί ή στον πίνακα).
- **Βιβλίο εργασίας μαθητή** (το οποίο θα συμπληρώνουν και στην τάξη και - προαιρετικά- στο σπίτι).

Προσαρμογή Μαθήματος για μαθητές με δυσκολίες

- Χρήση σύντομων και δομημένων δραστηριοτήτων.
- Ενσωμάτωση κιναισθητικών ασκήσεων.
- Παροχή οπτικών βοηθημάτων (εικόνες, κάρτες).

4. Προ-Αξιολόγηση Μαθητών (5 λεπτά)

Βεβαιωθείτε ότι κάθε παιδί έχει μπροστά του το Βιβλίο Εργασίας. Τους λέτε να συμπληρώσουν το όνομά τους στην πρώτη σελίδα και στη συνέχεια, διαβάστε μαζί τους την εισαγωγή (σελ. 1):

«Καλώς ήρθες στον μαγικό κόσμο της κυψέλης!

Σήμερα ξεκινάμε ένα ταξίδι. Θα γίνεις μέλισσα για λίγο και θα ανακαλύψεις πώς ζουν και εργάζονται χιλιάδες μέλισσες μαζί, σε μια τεράστια οικογένεια. Η κυψέλη είναι σαν μια μικρή πόλη με δικούς της κανόνες, δικό της «χρήμα» και δική της οικονομία.

Γιατί η μέλισσα;

*Η μέλισσα είναι ένα από τα πιο έξυπνα και οργανωμένα πλάσματα στη φύση. Κάθε μέλισσα έχει τον δικό της ρόλο, και όλες μαζί συνεργάζονται για να επιβιώσουν. Δεν υπάρχει σπατάλη, δεν υπάρχει τεμπελιά, δεν υπάρχει εγωισμός. **Όλα όσα κάνουν έχουν νόημα και σκοπό.***

*Στην κυψέλη, το **μέλι** είναι το πιο πολύτιμο πράγμα. Είναι η τροφή τους, η ενέργειά τους, το «νόμισμά» τους. Κάθε σταγόνα μελιού είναι αποτέλεσμα σκληρής δουλειάς και έξυπνου σχεδιασμού.*

Τι θα μάθεις σε αυτή την ενότητα;

Θα ανακαλύψεις:

- Πώς λειτουργεί το χρήμα στον κόσμο μας
- Ποιες είναι οι διαφορετικές μορφές χρημάτων που υπήρχαν και υπάρχουν
- Πώς κάνουμε συναλλαγές και γιατί είναι σημαντικό να ξέρουμε την αξία των πραγμάτων

Ακριβώς, όπως οι μέλισσες ανταλλάσσουν υπηρεσίες και μέλι για να κρατήσουν την κυψέλη ζωντανή, έτσι κι εμείς, οι άνθρωποι, χρησιμοποιούμε το χρήμα για να το ανταλλάσσουμε με αγαθά και υπηρεσίες.

Ετοίμασε τα φτερά σου και πάμε να ανακαλύψουμε πώς η κυψέλη μάς μαθαίνει για το χρήμα!»

Πριν από την έναρξη του μαθήματος, συζητήστε με τους μαθητές:

- Τι πιστεύετε ότι είναι το χρήμα;
- Μπορούμε να ζήσουμε χωρίς χρήματα; Γιατί;

(Πείτε στα παιδιά να συμπληρώσουν τις απαντήσεις τους σ το Βιβλίο Εργασίας στη σελίδα 2, στην ενότητα «Ερωτήσεις Προβληματισμού». Δώστε τους 3-5 λεπτά).

Χρήσιμο Υλικό για τον Εκπαιδευτικό

Η Ιστορία του Χρήματος – Από την Ανταλλαγή στο Μέλι

Συνεχίστε με ένα απλό αφήγημα:

«Πριν από πολλά χρόνια, οι άνθρωποι δεν είχαν χρήματα. Αντάλλασσαν προϊόντα ή υπηρεσίες μεταξύ τους. Για παράδειγμα, αν κάποιος είχε αυγά και ήθελε ψωμί, έπρεπε να βρει κάποιον που είχε ψωμί και ήθελε αυγά. Όμως, αυτό δεν ήταν πάντα εύκολο.

Έτσι, ξεκίνησαν να χρησιμοποιούν αντικείμενα που όλοι αναγνώριζαν ως πολύτιμα, όπως το αλάτι, τα κοχύλια ή το μέλι. Με την πάροδο του χρόνου, δημιουργήθηκαν τα νομίσματα, τα χαρτονομίσματα, πλαστικές κάρτες και, πιο πρόσφατα, τα ψηφιακά χρήματα.»

- Το χρήμα είναι μέσο ανταλλαγής.
- Στη συνέχεια, αναπτύχθηκαν πιο σταθερές, κοινά αποδεκτές μορφές: μέταλλα, χαρτιά, πλαστικές κάρτες, ψηφιακά νομίσματα.
- Το νόμισμα έχει «**ανταλλακτική αξία**» που αποδέχονται όλοι
- Στην κυψέλη, το μέλι παίζει τον ρόλο του χρήματος.

Μορφές Χρήματος Διαχρονικά

Πείτε στα παιδιά να ανοίξουν το **Βιβλίο Εργασίας, σελίδα 3 (Άσκηση 1: Μορφές Χρήματος Διαχρονικά)** και να συμπληρώνουν τον πίνακα, όσο εσείς αναλύετε την ιστορία του χρήματος. Εξηγείτε τις διαφορετικές μορφές χρήματος. Δώστε παραδείγματα καθώς εξηγείτε κάθε μορφή (π.χ. «Εμπράγματο: κοχύλια/αλάτι», «Πλαστικό: κάρτες», «Ψηφιακό: Bitcoin»). (εναλλακτικά, όσο παρακολουθούν το συνημμένο βίντεο)

Μορφή	Εξέλιξη	Περιγραφή	Παράδειγμα
Ανταλλακτικό Εμπόριο	9.000 π.Χ. – 3.000 π.Χ.	Ανταλλαγή προϊόντων και υπηρεσιών	Κυνήγι, Ψάρια, εργαλεία, αυγά, κ.λ.π.
Εμπράγματο Χρήμα	3.000 π.Χ. – 7ος αι. π.Χ.	Αντικείμενα με αναγνωρισμένη αξία που χρησιμοποιούνταν ως μέσο συναλλαγής	Κοχύλια, αλάτι, μέλι, μετάξι, σπάνια μέταλλα, ζώα
Μεταλλικό Χρήμα	7ος αι. π.Χ.	Χρυσά ή ασημένια νομίσματα, εύκολα μεταφερόμενα και αναγνωρίσιμα	Αρχαία ελληνικά νομίσματα
Χαρτονομίσματα	11ος αι. μ.Χ. (Κίνα), 17ος αι. μ.Χ. (Ευρώπη)	Εμφανίστηκαν με την ίδρυση των τραπεζών. Αντιπροσωπεύουν αξία.	Ευρώ, Δολάριο, Γιέν
Πλαστικό Χρήμα	1950 μ.Χ.	Τραπεζικές κάρτες (χρεωστικές ή πιστωτικές) που αντικαθιστούν τα χαρτονομίσματα (μετρητά) στις αγορές	Χρεωστική, πιστωτική, προπληρωμένη κάρτα
Ηλεκτρονικό Χρήμα	1990 μ.Χ.	Ψηφιακό υπόλοιπο που μεταφέρεται ηλεκτρονικά χωρίς φυσική μορφή	PayPal, e-banking, ψηφιακά πορτοφόλια (apple pay, google pay, κ.λπ)
Ψηφιακά Νομίσματα – Κρυπτονομίσματα	2009 μ.Χ	Αποκεντρωμένα ψηφιακά νομίσματα, όχι εκδιδόμενα από κράτος/κεντρική του τράπεζα, με τεχνολογία blockchain	Bitcoin, Ethereum
Σταθερά Ψηφιακά Νομίσματα (Stablecoins)	2014 μ.Χ.	Αποκεντρωμένα ψηφιακά νομίσματα, όχι εκδιδόμενα από κράτος/κεντρική του τράπεζα, με σταθερή ωστόσο ισοτιμία με καλάθι νομισμάτων (π.χ. ευρώ, δολάριο, γεν)	Diem (πρώην Libra)
Κρατικά Ψηφιακά Νομίσματα	2020 μ.Χ.	Εκδιδόμενα από κράτος/κεντρική του τράπεζα	Ψηφιακό ευρώ, Ψηφιακή Σουηδική κορώνα

Αν έχετε τη δυνατότητα προβολής τού συνημμένου video, κάντε τις ασκήσεις κατά τη διάρκεια της προβολής του, αφού θα κάνετε παύση ανά 3 μορφές νομισμάτων. Παράλληλα μπορούν να συμβουλευτούν και τον πίνακα,

που βρίσκεται στη σελίδα 4 του βιβλίου τους.

Σημείωση: Τα παιδιά δεν χρειάζεται να κατανοήσουν εις βάθος τα ψηφιακά νομίσματα, αλλά μπορούν να ακούσουν για αυτά με έναν απλό, παραμυθένιο τρόπο (π.χ. "χρήματα που υπάρχουν μόνο στο διαδίκτυο και δεν τα πιάνουμε").

5. Αφήγηση Εκπαιδευτικού (20 λεπτά)

Η Ιστορία μιας Έξυπνης Κυψέλης

(Αυτό είναι το κύριο αφηγηματικό μέρος. Τα παιδιά ακούν προσεκτικά)

«Σήμερα θα σας πω μια ιστορία – αλλά όχι μια απλή ιστορία. Είναι μια ιστορία που μοιάζει με παραμύθι, αλλά στην πραγματικότητα μιλάει για την ίδια τη ζωή...μέσα από μια κυψέλη. Ναι, εκεί που ζουν οι μέλισσες!

Για αρχή, ας δούμε **πώς λειτουργεί μια πραγματική κυψέλη**:

- Στην κορυφή είναι η **Βασίλισσα**. Δεν δίνει διαταγές, αλλά γεννά όλα τα νέα μέλη της κυψέλης.
- Υπάρχουν **οι εργάτριες μέλισσες** – καθαρίζουν, μαζεύουν νέκταρ, χτίζουν κελιά, ταΐζουν τις νεαρές μέλισσες, είναι και **οι φρουροί** της κυψέλης γιατί προστατεύουν την είσοδο, από τις σφήκες και τα άλλα έντομα και ζώα.
- **Οι κηφήνες**, οι αρσενικές μέλισσες, έχουν έναν συγκεκριμένο ρόλο στην αναπαραγωγή, αλλά δεν συμμετέχουν στη συλλογή τροφής ή στη φροντίδα της κυψέλης, εκτός από τις πολύ ζεστές μέρες του καλοκαιριού που κουνάνε τα μεγάλα τους φτερά για να δροσίσουν την κυψέλη.

Όλες μαζί, δημιουργούν μια **κοινωνία** που συνεργάζεται με ρόλους, καθήκοντα και ισορροπία.

Σε μια πραγματική κυψέλη, τίποτα δεν μένει στην τύχη. Καμία μέλισσα δεν ξυπνά χωρίς να ξέρει τι έχει να κάνει. Οι εργάτριες οργανώνουν την καθημερινότητά τους με ρόλους – άλλες καθαρίζουν τα κελιά, άλλες φροντίζουν τις προνύμφες, άλλες πετούν μακριά για να φέρουν νέκταρ.

Και όταν το νέκταρ επιστρέφει στην κυψέλη, δεν είναι απλώς τροφή. Είναι ενέργεια. Είναι απόθεμα. Είναι το πιο πολύτιμο προϊόν της κοινότητας.

Γιατί;

Γιατί **μέσα από τη συνεργασία όλων, το νέκταρ μετατρέπεται σε μέλι – και το μέλι στην κυψέλη λειτουργεί όπως το χρήμα σε μια ανθρώπινη κοινωνία.**

Δεν υπάρχει τιμοκατάλογος, ούτε χρηματοκιβώτιο. Υπάρχει όμως μια αόρατη οικονομία, βασισμένη σε:

Ανταμοιβή: Όσες εργάζονται σκληρά τρέφονται πρώτες.

Προγραμματισμός: Το μέλι δεν καταναλώνεται αμέσως. Φυλάσσεται για τον χειμώνα.

Ισορροπία - Αλληλοβοήθεια: Αν μια μέλισσα τραυματιστεί ή κουραστεί, οι άλλες αναλαμβάνουν να τη βοηθήσουν και να τη φροντίσουν..

Και υπάρχει και **αξία** – όχι επειδή κάποιος την όρισε, αλλά επειδή όλες ξέρουν τι κόπος χρειάζεται για το κάθε γραμμάριο μελιού.

Οι μέλισσες δεν ανταλλάσσουν το μέλι όπως οι άνθρωποι τα νομίσματα, όμως η κοινωνία τους λειτουργεί με αρχές που μοιάζουν με την οικονομική λογική:

ΠΑΡΑΓΩ → ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΖΩ → ΕΠΙΛΕΓΩ → ΤΟΠΟΘΕΤΩ

1. ΠΑΡΑΓΩ

Αντιστοιχεί στη δημιουργία εισοδήματος - οι μέλισσες παράγουν μέλι μέσω της εργασίας τους. Είναι η βάση κάθε οικονομικής δραστηριότητας.

2. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΖΩ

Εισάγει την έννοια του προϋπολογισμού - η πιο θεμελιώδης δεξιότητα χρηματοοικονομικής παιδείας. Τα παιδιά μαθαίνουν να σκέφτονται πριν δράσουν.

3. ΕΠΙΛΕΓΩ

Εισάγει την έννοια της προτίμησης και της λήψης αποφάσεων. Αντιστοιχεί στις παραμέτρους της ανάγκης και επιθυμίας που περιγράφονται στις επόμενες ενότητες.

4. ΤΟΠΟΘΕΤΩ

Αυτός ο όρος καλύπτει και την κατανάλωση και την αποταμίευση και τις επενδύσεις! "Τοποθετώ" τα χρήματά μου είτε σε άμεση χρήση είτε σε μελλοντική ασφάλεια.)

Ξέρουν ότι το μέλι δεν πέφτει από τον ουρανό. Θέλει απόφαση, συλλογή, εργασία, και αποθήκευση.

Αν μια εργάτρια δεν φέρει νέκταρ, δεν τιμωρείται. Αλλά όλοι γνωρίζουν ότι **η ισορροπία της κυψέλης εξαρτάται από την προσφορά όλων.**

Ακόμη και η βασίλισσα, που δεν εργάζεται για μέλι, υπάρχει για να διατηρεί τη συνέχεια – είναι **το σύμβολο της επένδυσης στο μέλλον.**

Το μέλι δεν είναι απλώς τροφή. Είναι αποτέλεσμα συνεργασίας. Και κυρίως... είναι κοινή παρακαταθήκη.

Κι αυτό είναι το πρώτο μάθημα που μπορούμε να πάρουμε από τις μέλισσες: **Στην οικονομία – είτε της φύσης, είτε της κοινωνίας – το πιο σημαντικό δεν είναι το μέσο συναλλαγής, δηλαδή τα αν έχεις "χρήματα". Είναι το πώς τα χρησιμοποιείς.**

(Στη συνέχεια, προετοιμάζουμε τα παιδιά για το παιχνίδι που θα ακολουθήσει, παραθέτοντας ένα σενάριο λειτουργίας στην κυψέλη)

Η δική μας ιστορία, δεν είναι για μια συνηθισμένη κυψέλη.

Είναι για **μια διαφορετική κυψέλη** – μια που αποφάσισε να *οργανώσει αλλιώς* την ανταλλαγή υπηρεσιών και προϊόντων. Οι μέλισσες δημιούργησαν το **δικό τους σύστημα ανταλλαγής:**

Το μέλι έγινε το "νόμισμά" τους.

Για κάθε εργασία, για κάθε βοήθεια ανταμείβονταν με **σταγόνες μελιού ή μελονομίσματα**.

Για το κτίσιμο του κάθε κελιού η αμοιβή τους ήταν 3 μελονομίσματα.

Μια εργάτρια που καθάριζε τα κελιά, έπαιρνε 2 μελονομίσματα για το καθένα.

Μια φρουρός ζητούσε 2 μελονομίσματα για να κρατήσει ασφαλή την είσοδο.

Μία φροντίστρια νεογνών είχε συμφωνήσει στα 3 μελονομίσματα ημερησίως.

Οι συλλέκτριες νέκταρος έπαιρναν από 3 μέχρι 4 μελονομίσματα, ανάλογα με το νέκταρ που έφερναν στην κυψέλη.

Ακόμα και οι κηφήνες πληρωνόντουσαν 2 μελονομίσματα τη μέρα, όταν χρειαζόταν να κουνήσουν με δύναμη τα δυνατά φτερά τους, για να κάνουν αέρα και να διατηρήσουν δροσιά μέσα στην κυψέλη, τις ζεστές μέρες του καλοκαιριού.

Ο ταμίας - διαχειριστής των μελονομισμάτων, έπαιρνε 1 μελονόμισμα για κάθε κατάθεση.

Αν κάποια υγιής μέλισσα ήθελε να πάρει βοήθεια (κάποια μέρα να μείνει στην κυψέλη, γιατί έβρεχε και δεν ήθελε να βραχούν τα φτερά της) – έπρεπε να πληρώσει με... μέλι. Εδώ διαπραγματευόταν την τιμή ανάλογα με την προσφορά που είχε από τις άλλες εργάτριες.

Δηλαδή, το μέλι λειτουργούσε όπως το χρήμα στον κόσμο των ανθρώπων:

Έτσι έμαθαν να υπολογίζουν, να συγκρίνουν και να συνεργάζονται.

Όμως... τι γινόταν όταν μια μέλισσα **δεν είχε αρκετό μέλι, είτε** γιατί είχε αρρωστήσει, είτε γιατί για δικούς της λόγους, δεν πρόλαβε να δουλέψει.

Εδώ οι μέλισσες έπρεπε να αποφασίσουν:

- Θα της δώσουν κάτι χωρίς αντάλλαγμα; ή
- Θα της δανείσουν και θα συμφωνήσουν να πάρουν πίσω μερικές μονάδες μελιού περισσότερες απ' όσες έδωσαν;

Έτσι ανακάλυψαν τι σημαίνει **κοινωνική αλληλεγγύη** και τι σημαίνει **πίστωση** με τόκο.

Άλλες φορές, **κάποιοι έπαιρναν περισσότερο μέλι από άλλους, γιατί είχαν κάνει διαφορετική συμφωνία με τη Βασίλισσα..**

Μια εργάτρια έλεγε: "Εγώ έφτιαξα 5 κελιά και πήρα 5 σταγόνες.

Εκείνος έφτιαξε 2 και πήρε 4. Πού είναι η δικαιοσύνη;"

Κι έτσι, άρχισαν να **συζητούν για το τι σημαίνει “δίκαιο”**.

Είναι δίκαιο όλοι να παίρνουν το ίδιο;

Ή να παίρνουν ανάλογα με την προσπάθεια;

Και πώς μετριέται η προσπάθεια;

Ή ανάλογα με το αποτέλεσμα;

Και αν το αποτέλεσμα δεν ήταν άμεσο;

Και βέβαια... υπήρχαν και διαφωνίες!

Μια φρουρός ζητούσε 3 σταγόνες για να προστατέψει την είσοδο.

Οι άλλες μέλισσες έλεγαν: “Μα είναι πολύ! Είναι ακριβό!”

Έτσι άρχισαν να αναρωτιούνται:

Πόσο κοστίζει πραγματικά κάτι;

Και ποιος αποφασίζει αν είναι “φτηνό” ή “ακριβό”;

Με αυτές τις σκέψεις, άρχισαν να λειτουργούν σαν μια πραγματική οικονομία.

Μια οικονομία όπου υπάρχει μέτρο, ανάγκη, προσφορά και επιλογή. Όπου **οι οικονομικές αποφάσεις έχουν συνέπειες**.

- Έπρεπε να συλλέξουν το νέκταρ, να το μετατρέψουν σε μέλι, να **το αποθηκεύσουν, να το διαχειριστούν**
- Και κυρίως... να το **χρησιμοποιήσουν με μέτρο και σκοπό**.

Και το **"νόμισμα"** δεν είναι μόνο το μέλι – αλλά η εμπιστοσύνη, η συνεργασία και η σοφία.

Κι αυτή ήταν η αρχή της... **Οικονομικής Ευφυΐας** των μελισσών!

Όπως το μέλι είναι το αποτέλεσμα του μόχθου, της συνεργασίας και της αποδοτικότητας της κυψέλης, έτσι και το χρήμα είναι το αποτέλεσμα ανταλλαγών και αξίας στον ανθρώπινο κόσμο. Η μέλισσα δεν "παράγει μέλι για να το ξοδέψει", αλλά το αποθηκεύει, το μοιράζει σοφά στα κελιά και στις ανάγκες της κυψέλης και το προστατεύει.

[Μέσα από αυτό το πλαίσιο, μιλάμε στα παιδιά:]

- **Για την έννοια της αξίας** (το μέλι έχει αξία στην κυψέλη)
- **Για τις συναλλαγές** (οι μέλισσες ανταλλάσσουν υπηρεσίες - εργασία και προϊόντα: τροφή, φροντίδα, φύλαξη)
- **Για τη μορφή του χρήματος** (υπάρχουν πολλά "είδη μελιού" όπως υπάρχουν πολλά είδη χρήματος)]

Κλείσιμο Αφήγησης (για τον εκπαιδευτικό)

«Και τώρα ήρθε η ώρα να γίνετε κι εσείς μέλισσες... και να μπειτε στην κυψέλη μας. Θα έχετε ρόλους, ευθύνες και... *μελονομίσματα*.

Θα ανταλλάξετε, θα διαπραγματευτείτε, θα αποφασίσετε, θα συνεργαστείτε και θα δείτε:

πως ακόμα και αν είναι εύκολο να "κερδίσεις μελονομίσματα" – αυτό που χρειάζεται είναι να τα διαχειριστείς σωστά.

Έτοιμοι να φτιάξουμε τη δική μας οικονομία μέσα στην κυψέλη;»

6. Δραστηριότητες (15 λεπτά)

A. Παιχνίδι Ρόλων: «Η Κυψέλη Συναλλάσσεται»

Στόχος: Να βιώσουν και να κατανοήσουν πώς λειτουργεί μια απλή οικονομία, πώς συνδέεται η εργασία με την ανταμοιβή, πώς γίνεται η ανταλλαγή και πώς λειτουργεί μια απλή οικονομία.

Υλικά

- Εκτυπώστε **κάρτες με ρόλους** (αν η τάξη είναι μεγαλύτερη, διπλασιάστε κάρτες) τού Βιβλίου τους). Ο ταμίας είναι ένας ανά 10 παιδιά. Ανάλογα με τα άτομα της τάξης έχετε και αντίστοιχες κάρτες ρόλου ταμία.
- Ετοιμάστε τα **Μελένια Νομίσματα (10 ανά παιδί)**,
- **Πίνακα Παρακολούθησης Πόρων** (Για οικονομία χρόνου, προτείνεται να είναι συμπληρωμένα τα ονόματα των μαθητών)

(θα τα βρείτε όλα στο παράρτημα 1).

Οδηγίες

- Ανακατέψτε τις κάρτες και μοιράστε στους μαθητές **από μία κάρτα ρόλου** (δεν διαλέγουν ρόλο για να είναι δίκαιο) όπου αναφέρεται τι εργασία κάνει και πόσο αποτιμάται.

Αντιστοίχιση → ρόλων (7 ρόλοι):

1. Καθαριστής Κελιών – 3 μελονομίσματα/καθαρισμό
2. Φροντιστής Νεογνών – 3 μελονομίσματα/ημέρα
3. Φρουρός Κυψέλης – 2 μελονομίσματα/φύλαξη
4. Συλλέκτης Νέκταρος – 3–4 μελονομίσματα/φορά

5. Αεριστής (Κηφήνας – δροσιά) – 2 μελονομίσματα/ημέρα
6. Κτίστης Νέων Κελιών – 3 μελονομίσματα/κελί
7. Ταμίας – 1 μελονόμισμα ανά κατάθεση (1 ταμίας ανά ~10 παιδιά)

Έναρξη δραστηριότητας:

- Καθοδηγήστε τα παιδιά να ανοίξουν στη σελίδα 5– **Δραστηριότητα 2: Ρόλοι και Συναλλαγές**.
- Πείτε: «Γράψτε τον ρόλο σας, σημειώστε κάθε εργασία που κάνετε και πόσα μελονομίσματα κερδίζετε.»

Ροή συναλλαγών & καταγραφή:

- Ο Ταμίας δίνει 10 μελονομίσματα αρχικά σε κάθε παιδί, καταγράφει στον Πίνακα Πόρων ποιος έχει τι, και στο τέλος δέχεται καταθέσεις (αμείβεται 1 μελονόμισμα ανά κατάθεση).
- Ενθαρρύνετε διαπραγμάτευση (π.χ. ο/η Φρουρός μπορεί να ζητήσει 2 ή 3 μελονομίσματα· συζητήστε αν είναι «ακριβό/φθηνό» και γιατί).

Στο τέλος, πείτε τους να συμπληρώσουν στον πίνακα του βιβλίου τους, πόσα μελονομίσματα έχουν.

- Ο Ταμίας συμπληρώνει τον Πίνακα Πόρων:
 - ο πόσα μελονομίσματα έχει η κάθε μέλισσα;
 - ο Οι μέλισσες του δίνουν για φύλαξη (κατάθεση) και διαχείριση τα μελονομίσματά τους. Από την κάθε μέλισσα αμείβεται με ένα ευρώ και αφήνει και ο ίδιος με τη σειρά του το ποσόν τής αμοιβής του στο θησαυροφυλάκιο της κυψέλης.
 - ο πόσα μελονομίσματα έχει η κυψέλη;;;

Αναστοχασμός:

(Κάντε τις παρακάτω ερωτήσεις και ακούστε, χωρίς να λέτε αν βρίσκετε σωστή ή λάθος την απάντηση.)

1. Πώς ένιωσες όταν έδινες εργασία και έπαιρνες μελονομίσματα;
2. Ήταν όλοι δίκαια πληρωμένοι;
3. Ποιο ήταν το πιο δύσκολο στη διαδικασία των συναλλαγών;

Στον πίνακα που ακολουθεί, υπάρχουν κάποιοι ενδεικτικοί σχολιασμοί.

Ερώτηση	Πιθανές απαντήσεις παιδιών	Τι να πει/κάνει ο εκπαιδευτικός
1. Πώς ένιωσες όταν έδινες εργασία και έπαιρνες μέλι;	– Χάρηκα! Ένωσα σημαντικός. – Κουράστηκα πολύ. – Ήθελα να πάρω πιο πολλά μελονομίσματα. – Ήταν ωραίο να δουλεύουμε όλοι μαζί.	✓ Ενισχύστε το βίωμα: «Πώς φάνηκε η συνεργασία; Ένωσες χρήσιμος;» ✓ Συνδέστε με αξία εργασίας: «Η εργασία σου είχε αποτέλεσμα. Τα μελονομίσματα ήταν η ανταμοιβή σου – όπως το χρήμα.»
2. Ήταν όλοι δίκαια πληρωμένοι;	– Όχι, κάποιοι πήραν πιο πολύ. – Ναι, γιατί άλλοι έκαναν περισσότερα. – Εγώ βοήθησα, αλλά δεν μου έδωσαν πολλά.	✓ Προκαλέστε σκέψη για τις έννοιες της δικαιοσύνης και της προσφοράς: «Τι σημαίνει δίκαιο; Ίδιο για όλους ή ανάλογα με την εργασία;» ✓ Εντάξτε αξίες: «Πώς νιώθουμε όταν παίρνουμε λιγότερα από αυτό που περιμέναμε; Διεκδικήσαμε αυτό που πιστεύουμε ότι αξίζουμε;»
3. Τι έγινε όταν κάποιος δεν είχε αρκετά μελονομίσματα;	– Δεν μπορούσε να αγοράσει. – Τού έδωσα λίγα δικά μου. – Έμεινε απλά χωρίς τίποτα. – Έκανε άλλη δουλειά για να κερδίσει.	✓ Τονίστε τη σημασία της προσφοράς, αλλά και της ευθύνης: «Άρα, τι θα μπορούσαμε να κάνουμε ως ομάδα;» ✓ Ερώτηση σκέψης: «Πώς νιώθουμε όταν δεν μπορούμε να καλύψουμε τις ανάγκες μας;»
4. Τι πιστεύεις ότι θα συνέβαινε αν δεν υπήρχαν μελονομίσματα για αντάλλαγμα;	– Δεν θα δούλευε κανείς. – Θα έδιναν πράγματα χωρίς αντάλλαγμα. – Ίσως να υπήρχε χάος.	✓ Συνδέστε την απάντηση με την έννοια του χρήματος: «Άρα, το μέλι είναι κάτι παραπάνω από φαγητό – είναι μέσο ανταλλαγής.» ✓ Ενισχύστε τη σημασία των κανόνων σε μια κοινωνία.

B. Προαιρετική Δραστηριότητα 3: «Πόσο Κοστίζει;»

Σκοπός

Η δραστηριότητα βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν ότι η «τιμή» μιας υπηρεσίας δεν είναι τυχαία, αλλά επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες (χρόνος, κόπος, ανάγκη, ζήτηση, σπανιότητα). Μαθαίνουν ότι η οικονομική αποτίμηση είναι ζήτημα συμφωνίας και αντίληψης της αξίας, όχι μόνο αριθμών.

Καθοδήγηση προς τον δάσκαλο

Εισαγωγή

Πείτε στα παιδιά:

«Η κυψέλη είναι σαν μια μικρή αγορά. Όπως στον κόσμο των ανθρώπων οι υπηρεσίες και τα προϊόντα έχουν μια τιμή, έτσι και στην κυψέλη μπορούμε να σκεφτούμε πόσο αξίζει κάθε εργασία. Σήμερα θα κάνουμε τον ρόλο των “οικονομολόγων της κυψέλης”!»

Οδηγία για το βιβλίο

(Πείτε στα παιδιά: «Ανοίξτε το βιβλίο εργασίας στη σελίδα 5-6, στη **Δραστηριότητα 3. Πόσο κοστίζει**. Θα δείτε έναν πίνακα με υπηρεσίες της κυψέλης. Συμπληρώστε δίπλα την τιμή που πιστεύετε ότι είναι δίκαιη, σε σταγόνες μελιού.»)

Διαδικασία

Δώστε 3–5 λεπτά για ατομική συμπλήρωση.

Κατόπιν, ζητήστε να μοιραστούν τις ιδέες τους με ένα διπλανό παιδί.

Τέλος, συγκεντρώστε απαντήσεις στον πίνακα της τάξης. Γράψτε διαφορετικές προτάσεις τιμών για την ίδια υπηρεσία.

Συζήτηση που ακολουθεί

Οδηγήστε μια ομαδική κουβέντα με ερωτήσεις όπως:

Γιατί ο καθαρισμός κελιού μπορεί να θεωρηθεί λιγότερο ή περισσότερο σημαντικός από τη φύλαξη;

Γιατί το κτίσιμο νέων κελιών ίσως χρειάζεται περισσότερες «σταγόνες»;

Πώς επηρεάζει η ανάγκη (π.χ. αν έρχονται πολλά μωρά μελισσάκια) την τιμή της φροντίδας προνυμφών;

(Σημείωση προς τον δάσκαλο: Δώστε έμφαση στο ότι δεν υπάρχει «σωστή απάντηση», αλλά ότι η τιμή εξαρτάται από την αξία που της δίνει η κοινότητα και από τη διαθεσιμότητα των πόρων. Έτσι τα παιδιά εισάγονται στις βασικές αρχές της αγοράς: προσφορά, ζήτηση, σπανιότητα, αναγκαιότητα.)

Σύνδεση με την ανθρώπινη κοινωνία

Εξηγήστε στα παιδιά:

«Στον κόσμο των ανθρώπων, οι τιμές των υπηρεσιών και προϊόντων δεν είναι ίδιες παντού. Μπορεί να επηρεάζονται από το πόσος χρόνος χρειάζεται, πόσο δύσκολη είναι μια δουλειά, πόσο μεγάλη είναι η ζήτηση, και πόσοι μπορούν να την κάνουν. Ακριβώς όπως και στην κυψέλη.»

Αν ο χρόνος σάς το επιτρέπει, μπορείτε να αναπτύξετε το παιχνίδι κάνοντας τα παιδιά μικρούς «διαπραγματευτές». Ζητήστε από 2–3 μαθητές να παίξουν τον ρόλο εργάτριας και «ταμιά» τής κυψέλης: ο πρώτος προτείνει μια τιμή για μια εργασία, ο δεύτερος αποφασίζει αν την αποδέχεται. Αυτό δίνει στα παιδιά την εμπειρία της διαπραγμάτευσης και της έννοιας «δίκαιη τιμή».

Επειδή είναι **προαιρετική δραστηριότητα** και θα την εκτελέσετε μόνο αν έχετε διαθέσιμο χρόνο, μπορείτε, εναλλακτικά, να προτείνετε να κάνουν την εργασία στο σπίτι για να συζητήσουν οι μαθητές με την οικογένειά τους: «Ποιες δουλειές στο σπίτι είναι πιο δύσκολες και γιατί; Πώς θα τις αποτιμούσατε;»

7. Σύνοψη και Ανασκόπηση

Σύνοψη:

Κάντε μια ανασκόπηση των εννοιών που παρουσιάστηκαν στο μάθημα

- Το χρήμα εξελίχθηκε από το ανταλλακτικό εμπόριο σε σύγχρονες μορφές (π.χ. χαρτονομίσματα, ψηφιακά νομίσματα).
- Η εργασία μας δίνει αξία σ' αυτό που προσφέρουμε και ανταμοιβή σε εμάς.
- Η συνεργασία και η σωστή διαχείριση είναι απαραίτητες για μια ισορροπημένη κοινωνία.

8. Αξιολόγηση Μαθητών

(Δώστε 5 λεπτά στα παιδιά, ώστε να απαντήσουν στις **ερωτήσεις Κατανόησης** - πολλαπλής επιλογής - σελ. 6)

Ερωτήσεις Κατανόησης:

1. Ποια είναι μία λειτουργία τού χρήματος;
 - α) Να μας διασκεδάζει.
 - β) Να αποθηκεύει αξία.
 - γ) Να χάνει την αξία του.
 - δ) Να μας δίνει εξουσία.

2. Ποια είναι μία μορφή ψηφιακού χρήματος;
- α) Χρυσός.
 - β) Νόμισμα.
 - γ) Bitcoin.
 - δ) Μέλι.
3. Ποια μέλισσα φροντίζει τα μικρά και μαζεύει γύρη;
- α) Ο Κηφήνας.
 - β) Η Βασίλισσα.
 - γ) Η Εργάτρια.
 - δ) Ο Φρουρός.

Μετα-Αξιολόγηση (Γραπτά ή Προφορικά - υπάρχει στο βιβλίο μαθητή στη σελίδα 7):

- «Τι έμαθες σήμερα για τα χρήματα;»
- «Ποια μορφή χρήματος σου φάνηκε πιο περίεργη; Γιατί;»
- «Πώς φαντάζεσαι τα χρήματα του μέλλοντος;»

Πρόσθετες Δραστηριότητες

Επέκταση για το Σπίτι (ή Εμπλουτισμός Μαθήματος)

(Πείτε στα παιδιά να ανοίξουν στη σελίδα 8, «Για το Σπίτι»)

Ζητήστε τους να μιλήσουν με την οικογένειά τους και να συμπληρώσουν:

1. Πώς έκαναν συναλλαγές όταν δεν υπήρχαν πιστωτικές κάρτες;
2. Ποιες μορφές χρήματος θυμούνται οι παππούδες τους;
3. Πώς φαντάζεσαι τα χρήματα του μέλλοντος;

(Επίσης, μπορούν να συμπληρώσουν το "Σκέψου Πριν Ξοδέψεις" στη σελίδα 8)

9. Ένωση με την Επόμενη Ενότητα

Μείνετε στο βιβλίο μαθητή και διαβάστε το παρακάτω κείμενο: (στο βιβλίο είναι σε δεύτερο ενικό πρόσωπο καθώς απευθύνεται στον μαθητή προσωπικά)

Σήμερα μάθατε κάτι πολύ σημαντικό: το χρήμα δεν είναι απλά χαρτάκια ή νομίσματα. Είναι ένα εργαλείο που μας βοηθάει να ανταλλάσσουμε, να συνεργαζόμαστε και να οργανώνουμε τη ζωή μας, ακριβώς όπως το μέλι στην κυψέλη.

Τι μάθαμε από τις μέλισσες;

Οι μέλισσες μάς έδειξαν ότι:

- Κάθε εργασία έχει αξία
- Η συνεργασία είναι πιο σημαντική από τον εγωισμό
- Το «νόμισμα» (το μέλι) είναι το αποτέλεσμα σκληρής δουλειάς
- Όλες οι συναλλαγές πρέπει να είναι δίκαιες

Τι σημαίνει αυτό για εσένα;

Από τώρα και στο εξής, κάθε φορά που θα χρησιμοποιείτε χρήματα, θα θυμάστε:

- Κάθε ευρώ αντιπροσωπεύει εργασία (δική σου ή των γονιών σου)
- Οι επιλογές σου έχουν σημασία
- Η τιμιότητα και η δικαιοσύνη στις συναλλαγές είναι θεμέλιο μιας υγιούς κοινωνίας

Η κυψέλη σας περιμένει!

Τώρα που μάθατε τα βασικά για το χρήμα και τις συναλλαγές, είστε έτοιμοι/ες για την επόμενη περιπέτεια. Στην επόμενη ενότητα, οι μέλισσες θα μας δείξουν πώς να κάνουμε έξυπνες επιλογές με περιορισμένους πόρους!

Να θυμάστε πάντα: Είστε μέλη μιας μεγάλης κοινωνίας, όπως η μέλισσα στην κυψέλη. Οι επιλογές τού καθένα από εμάς δεν επηρεάζουν μόνο τους ίδιους, αλλά και τους γύρω μας!

10. Σύνδεση με OECD Financial Competence Framework

Η ενότητα «Μέλι ως Νόμισμα: Μορφές Χρημάτων και Συναλλαγές» εναρμονίζεται με τις κατευθύνσεις του **Financial Competence Framework for Children and Youth (OECD–EC, 2023)**. Ο μαθητής είναι σε θέση να:

1.1 Χρήματα και νομίσματα

1.1.1. Γνωρίζει ότι τα χρήματα μπορούν να λάβουν διάφορες μορφές, συμπεριλαμβανομένων των χαρτονομισμάτων, των κερμάτων και του ηλεκτρονικού χρήματος.

1.1.2. Διακρίνει και μπορεί να κατονομάσει χαρτονομίσματα και κέρματα που χρησιμοποιούνται στη χώρα ή την περιφέρεια.

1.1.3. Συζητά με αυτοπεποίθηση σε καθημερινή βάση σχετικά με οικονομικά θέματα με την οικογένεια και άλλα πρόσωπα εμπιστοσύνης σε πραγματικές συνθήκες

1.1.4. Αξιολογεί τα χαρακτηριστικά και τους κινδύνους των διαφόρων μορφών χρήματος (συμπεριλαμβανομένων των χρημάτων και των νομισμάτων που βρίσκονται ή δεν βρίσκονται σε νόμιμη κυκλοφορία, σε παραδοσιακή ή ηλεκτρονική μορφή κ.λπ.)

1.1.5. Μπορεί να χρησιμοποιεί χρήματα για την αποθήκευση και τη μέτρηση της αξίας, καθώς και για την πληρωμή αγαθών και υπηρεσιών

1.1.6. Εκτιμά την αξία των χρημάτων .

1.1.12. Συνειδητοποιεί ότι τα νομίσματα ή τα χαρτονομίσματα/κέρματα ενδέχεται να καταστούν παρωχημένα.

1.1.30. Συνειδητοποιεί ότι το εισόδημα συμβάλλει στην οικονομική ευημερία του ατόμου, της οικογένειάς του και της κοινότητας.

1.1.31 Κατανοεί ότι κάθε άτομο μπορεί να έχει διαφορετικές εισοδηματικές ανάγκες και ότι αυτές μπορούν να αλλάξουν κατά τη διάρκεια της ζωής του λόγω διαφόρων παραγόντων (π.χ. διαφορετικές ανάγκες ανάλογα με τα στάδια της ζωής, τις οικογενειακές ανάγκες, απρόβλεπτα γεγονότα κ.λπ.)

Όπως οι μέλισσες συλλέγουν γύρη και τη μετατρέπουν σε μέλι – έναν πολύτιμο πόρο για την κοινότητα – έτσι και οι άνθρωποι δημιουργούν αξία μέσω της εργασίας και των ανταλλαγών. Η μέλισσα δεν κρατά το μέλι για τον εαυτό της· το προσφέρει στην κυψέλη, σε ένα σύστημα συνεργασίας και εμπιστοσύνης.

Μέσα από τη βιωματική μάθηση και την ομαδική δράση:

- Αναπτύσσεται **ηθική και οικονομική σκέψη** γύρω από το τι είναι «δίκαιο».
- Ενισχύεται η **κριτική προσέγγιση του χρήματος** ως εργαλείου και όχι ως αυτοσκοπού.
- Τίθενται τα **θεμέλια της οικονομικής αυτορρύθμισης**.

Τα παιδιά συνδέουν την ανταλλαγή με την έννοια της δικαιοσύνης και της ισότητας, αποκτώντας έτσι τα πρώτα θεμέλια για τη συγκρότηση ενός υπεύθυνου και συνεργατικού οικονομικού πολίτη.